

Hlavné zistenia z výskumu: Dostupnosť služieb reprodukčného zdravia na Slovensku

Správa o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti

Možnosť voľby, 2021

Kolektív autoriek: **Barbora Holubová (ed.; vedúca výskumného tímu)**, Adriana Mesochoritsová, Paula Jojart

- Cieľom výskumu bolo zistiť informačnú, fyzickú, geografickú a finančnú dostupnosť poskytovania legálnej a bezpečnej interrupcie na žiadosť ženy, bez zdravotných indikácií (ďalej ako interrupcia).¹
- Za týmto účelom sme zmapovali 66 webových stránok poskytovateľov ústavnej alebo jednodňovej zdravotnej starostlivosti so špecializáciou v gynekológii, uskutočnili sme 56 telefonických dopytovaní v takýchto zariadeniach, 6 rozhovorov s gynekológmi a spracovali celkovo 21 žiadostí o sprístupnenie informácií podľa zákona č. 211/2000 o prístupe k informáciám.

Informačná dostupnosť

- **Dostupnosť informácií o poskytovaní, postupoch a poplatkoch za bezpečnú a legálnu interrupciu je nízka.** Na Slovensku neexistuje pre verejnosť dostupný kompletný a aktuálny zoznam zariadení, ktoré poskytujú legálnu interrupciu na žiadosť ženy.
- 30% zo všetkých 66 zmapovaných webových stránok zdravotníckych zariadení uvádza, že poskytujú umelé prerušenie tehotenstva, pri preverovaní informácií však mohlo ísť o iba o interrupciu zo zdravotných dôvodov, alebo **informácia už nebola aktuálna.**
- **V jednej tretine (34%) mapovaných zariadení boli informácie o interrupcii uvedené iba nepriamo, cez cenník zdravotných výkonov,** čo však nezaručuje jej poskytovanie. Jedna pätina zariadení (20%) nemala uvedenú žiadnu informáciu o poskytovaní legálnej a bezpečnej interrupcii.
- Priame telefonické kontaktovanie zdravotníckeho zariadenia za účelom podstúpenia legálnej interrupcie je **problematické vzhľadom na časové obmedzenia.** V 12% prípadov sa podarilo skontaktovať až na 3. volanie v priebehu 2 týždňov a v 16% sa nepodarilo skontaktovať vôbec.
- **Automaticky a chybné sa predpokladá,** že informácie o zariadeniach, ktoré poskytujú legálnu interrupciu sú v danom regióne alebo spádovej oblasti známe, alebo že presné informácie má/má mať zmluvný gynekológ. Niektoré ženy však nemajú zmluvného gynekológa (z rôznych dôvodov) a kontaktujú priamo ústavné zariadenie alebo jednodňovú zdravotnú starostlivosť.

¹ Presná definícia podľa zákona č. 73/1986 Zb. o umelom prerušení tehotenstva, § 4: Žene sa umelo preruší tehotenstvo, ak o to písomne požiada, ak tehotenstvo nepresahuje 12 týždňov a ak tomu nebránia jej zdravotné dôvody.

- Komplexné informácie o postupe pri interrupcii boli uvedené na weboch poskytovateľov iba zriedkavo. Väčšinou išlo buď o všeobecné informácie vzťahujúce sa na hospitalizáciu alebo pôrod. Na základe telefonického dopytovania boli ženám poskytnuté stručné informácie o postupe interrupcie, ale aj odmietnutie a odkaz na osobné stretnutie.
- Cena za interrupciu je uvedená väčšinou v cenníkoch aj vďaka tomu, že zverejnenie cenníkov je povinnosťou poskytovateľa. Tie sú však niekedy ťažko dostupné a neprehľadné.

Fyzická a geografická dostupnosť

- Na určenie počtu poskytovateľov legálnej a bezpečnej interrupcie sme vyhodnotili všetky zdroje dát získané použitými metódami; konzistentnosť a spoľahlivosť dát je však nízka. Celkovo sme do analýzy zaradili 70 zariadení; zoznam však nie je úplný.
- Zo 70 mapovaných zariadení 43% poskytuje legálnu interrupciu na žiadosť ženy, 34% odmieta poskytovať legálnu interrupciu a v 23% nemožno určiť pre nedostatok alebo nekonzistentnosť informácií o danom zariadení.
- Výskum ukázal, že v niektorých krajoch väčšina mapovaných zariadení odmieta poskytovať legálnu interrupciu a ženy musia (opakovane) cestovať viac ako 100 km do najbližšieho zariadenia, ktoré interrupciu poskytuje.
- **Problematický je hlavne Prešovský kraj, kde z 11 mapovaných zariadení, až 8 zariadení interrupciu odmieta poskytovať.**
- **Otázne sú aj Banskobystrický a Trnavský kraj, kde je informačná dostupnosť o poskytovaní interrupcie je mimoriadne nízka.**
- **Neschopnosť zabezpečiť dôvernú informáciu a stigmatizácia interrupcií núti ženy vyhľadať vzdialenejšie zdravotné zariadenie.**
- Navyše sa ukazuje, že sieť poskytovateľov je pomerne „riedka“ a jedno zariadenie slúži pre vysoký počet obyvateľov. Ak v pripravovanej optimalizácii nemocníc zanikne viacero ústavných zariadení a zariadení jednotlivej zdravotnej starostlivosti so špecializáciou v gynekológii, fyzická a geografická dostupnosť výkonu interrupcie na žiadosť ženy sa môže ešte viac zhoršiť.
- **Dostupnosť legálnej interrupcie je významne ovplyvnená odmietaním poskytnúť interrupciu a pričom toto odmietanie je uplatňované inštitucionálne, t.j. interrupciu odmieta poskytnúť celé zariadenie.** Takýchto na zariadení je na Slovensku 26. Z toho 27% uvádza ako dôvod odmietanie poskytnúť interrupciu z dôvodu náboženského alebo osobného presvedčenia, 19% na základe rozhodnutia vedenia/personálu, 23% zariadení odmietlo povedať dôvod, 8% odmietlo poskytnúť interrupciu z dôvodu COVIDU a 23% uviedlo iný dôvod, napr. už nemajú gynekológa, robia iba zo zdravotných dôvodov a pod.
- **Jeden z uvádzaných dôvodov bolo aj odmietnutie poskytnúť legálnu interrupciu z dôvodu zmluvy o dodávke služieb praktickej výučby, objednaných katolíckymi či kresťanstvom presadzujúcimi univerzitami.** V predmetných zmluvách sa však takéto ustanovenie nenachádzalo.

- **Individuálne odmietanie poskytovať interrupciu** alebo iné služby reprodukčného zdravia je časté a tolerancia pomerne vysoká, je vnímané ako nárokovateľná. Zároveň však zazneli aj nesúhlasiace hlasy zo strany gynekológov, že “ Ak má niekto problém vykonávať časť povinností vyplývajúcich z daného oboru, má ísť robiť iný odbor.”
- Informácie o iných zariadeniach, ktoré interrupciu neodmietajú poskytovať boli čiastočne volajúcim ženám poskytnuté, ale nie vždy boli konkrétne alebo aktuálne.

Finančná dostupnosť

- **Stanovená maximálna a konečná cena za interrupciu 248,95 Eur nariadením Ministerstva zdravotníctva sa nie vždy dodržiavajú.** Často chýbajú informácie o tom, čo je v cene zahrnuté.
- Na základe zmapovaných informácií sme odhadli dodatočné, skryté poplatky za zdravotný výkon interrupcie a stanovili priemernú cenu s dodatočnými poplatkami. **Odhadovaná priemerná celková cena za legálnu interrupciu s dodatočnými poplatkami je 414 Eur.**
- Prepočítali sme odhadovanú priemernú cenu za legálnu interrupciu s dodatočným poplatkami ako podiel disponibilného mesačného priemerného príjmu relevantných skupín jednotlivcov a domácností. **Odhadovaná cena s poplatkami tvorí 58% z mesačného disponibilného príjmu jednočlennej domácnosti; 62% disponibilného príjmu domácnosti s dvomi dospelými a 2 závislými deťmi (EU-SILC, 2019); 48% priemernej nominálnej hrubej mzdy mladých žien vo veku 20 – 24 rokov (VZŠM, 2019).**

Kvalita poskytovanej legálnej interrupcie

- Zaznieva silný a takmer jednotný hlas z odbornej obce o zastaranosti chirurgickej interrupcie a volanie po **zavedení medikamentózne interrupcie.**
- **Chirurgická metóda je vnímaná ako zastaraná, nie v súlade s najnovšími poznatkami vedy. Medikamentóznou interrupciu je považujú gynekológovia za štandard a bežnú vo svete, a to čo odbornej obci významne chýba.**
- Opakované snahy o úpravu legislatívy súvisiacej s poskytovaním interrupcie vnímajú gynekológovia ako **politikárčenie a vytíkanie politického kapitálu bez odborníkov**, nie zlepšiť reprodukčné práva žien.

Výsledná výskumná správa bude zverejnená po zapracovaní záverov z okrúhleho stola, na ktorom bol výskum predstavený a ktorý prebehol 20.9.2021.

Výskum bol zrealizovaný v rámci projektu ‘*Nebuďte ticho s nami!*’. Projekt je podporený z programu ACF - Slovakia, ktorý je financovaný z Finančného mechanizmu EHP 2014-2021. Správcom programu je Nadácia Ekopolis v partnerstve s Nadáciou otvorenej spoločnosti Bratislava a Karpatskou nadáciou“.

Výskum bol zrealizovaný aj vďaka podpore Center for Reproductive Rights a Slovensko –česko ženského fondu.